

Шматковська Т. О.

Львівський державний аграрний університет

Диференціація витрат на особисте селянське господарство та особливості продовольчого споживання сільського населення

Базуючись на грошових доходах та сукупних ресурсах населення здійснює свої витрати та формує певний рівень споживання товарів та послуг. Зауважимо, що оскільки обсяги доходів домогосподарства схильні знижувати, то реальний стан матеріальної забезпеченості населення більш точно та адекватно характеризують саме показники витрат.

Темпи зміни питомої ваги переважної більшості елементів грошових витрат в міських та сільських домогосподарствах Волинської області практично співпадають. Однак, динаміка окремих із них не підпадає під загальну тенденцію. Так, питома вага номінальних витрат на ведення особистого господарства (ОГ) у загальній величині грошових витрат протягом 2000-2005рр. в сільських домогосподарствах Волинської області зменшилась на 6,1 відсоткових пункти (в. п.) із 15,9% до 9,8% (проте у 2005р. - була в 5,8 разів більшою порівняно із міськими домогосподарствами), а у неспоживчих грошових витратах - на 6,5 в. п. та становила 47,4% (рис. 1, 2). Окрім того, питома вага середньодушових

грошових витрат сільських домогосподарств на ведення особистого господарства в реальному (дефлятованому) обчисленні у Волинській області протягом досліджуваного періоду зменшилась – на 6,5 в. п., а в міських домогосподарствах області – на 1,4 в. п.

Хоча номінальні середньодушові грошові

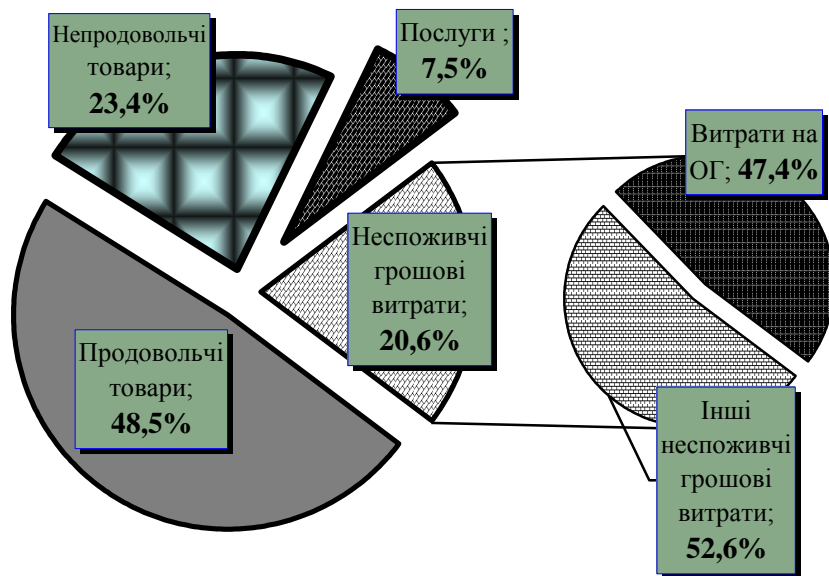

Рис. 1. Питома вага елементів середньодушових грошових витрат сільського населення Волинської області (в середньому за місяць), 2005р., %

витрати на ведення ОГ за 2000-2005рр. в міських домогосподарствах Волині зросли на 33,7%, проте у реальному обсязі вони зменшились на 2,2% і на кінець досліджуваного періоду становили 3,55 грн. за місяць. У сільських домогосподарствах Волинської області реальна величина означених витрат за досліджуваний період зростає з розрахунку на одну особу в середньому з 10,17 грн. до 19,07 грн. за місяць, тобто в 1,9 рази. Загалом можна стверджувати, що у Волинській області в 2005р. диференціація витрат на ведення ОГ від меншої до більшої доходних груп, що сформовані за середньодушовими сукупними

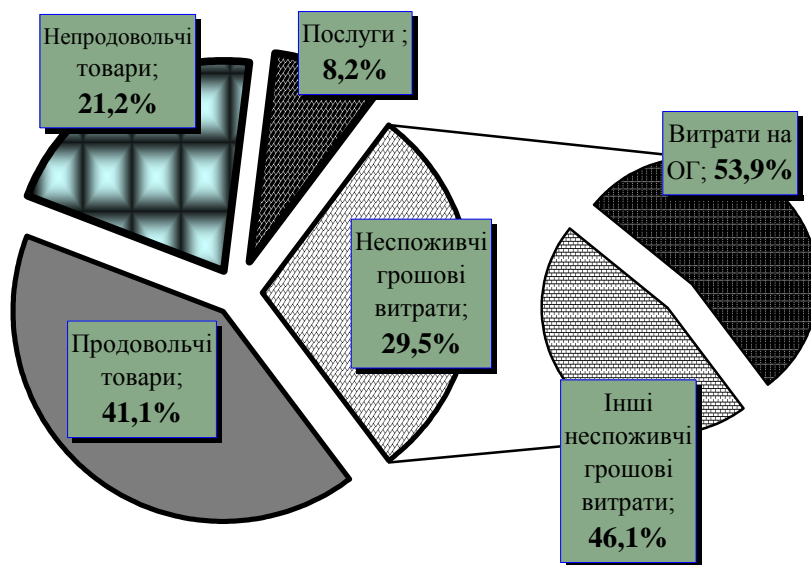

Рис. 2. Питома вага елементів середньодушових грошових витрат сільського населення Волинської області (в середньому за місяць), 2000р., %

з двома працюючими в інших сферах, та в 1,2 рази більше – ніж з трьома працюючими. Наявність більшої чисельності працюючих формує значно вагоміші можливості для розширення функціонування особистого господарства. Проте результати аналізу свідчать, що в переважній більшості таких домогосподарств, діяльність в особистому господарстві носить неосновний характер. Загалом можна констатувати, що домогосподарства Волинської області, всі члени яких перебувають у непрацездатному віці, здійснюють в 2,2 рази більше витрат на ОГ, ніж домогосподарства всі члени яких - у працездатному віці. Окрім того, домогосподарства із однієї непрацездатної особи здійснюють в 8,5 разів більше витрат, спрямованих на функціонування ОГ, аніж домогосподарства із однієї особи в працездатному віці. При цьому, питома вага грошових витрат на ОГ у домогосподарствах, сформованих із непрацездатних осіб становить 10,8%, що на

витратами, носить стрибкоподібний характер, а тому - унеможливорює виділення чітко виражених тенденцій.

Оцінка витрат на ведення ОГ залежно від чисельності працюючих свідчить, що найбільше таких витрат здійснюють домогосподарства Волинської області, в складі яких немає зайнятих в інших сферах діяльності – в 2,8 разів більше, ніж домогосподарства

5,2 в. п. більше, ніж по всій сукупності домогосподарств Волині. Викладене надає підстави стверджувати, що домогосподарства, в яких превалюють непрацездатні особи, спрямовують на забезпечення функціонування ОГ значно більше фінансових, трудових та інших ресурсів, тобто у таких домогосподарствах – діяльність в ОГ є домінуючою, основною.

За результатами аналізу децильного групування всієї сукупності домогосподарств Волинської області за середньодушовими грошовими витратами, встановлено, що від меншої до більшої доходних груп середньодушові грошові витрати на ОГ рівномірно зростають, зокрема децильний коефіцієнт фондів грошових витрат на ОГ в 2005р. становив 4 (загалом для сільського населення країни – 6,6). Результати аналізу диференціації грошових витрат на ОГ в розрізі децильних груп, що сформовані за середньодушовими сукупними витратами показали, що коефіцієнт фондів таких витрат становить 7,2 (загалом для сільського населення країни – 5,8), а питома вага означених витрат в першому та останньому децилях - 6,2% та 7,7% відповідно (для сільського населення країни в цілому – 9,1% та 7,2% відповідно), тобто суттєва диференціація неспрослідковується. Окрім того, встановлено, що темпи зростання середньодушових грошових витрат на ОГ в сільських домогосподарствах Волині дещо перевищують, а в міських – майже співпадають з темпами зростання доходів від них.

Оскільки функціонування особистого господарства, в значній мірі, направлене на самозаготівлю сільським населенням продуктів харчування, особливу увагу доцільно звернути на одну із найважливіших характеристик життєвого рівня сільських жителів – оцінку динаміки споживання ними харчових продуктів.

Зазначимо, що впродовж 2000-2005рр. у споживанні сільським населенням Волинської області харчових продуктів відбувалися суттєві зміни. Насамперед необхідно зауважити на значному зростанні середньодушового споживання таких продуктів харчування, як: риба і рибопродукти – в 2,7 рази (або на 1кг. в місяць), цукор – в 1,5 рази (або на 0,9 кг. в місяць), олія та інші рослинні жири – на 42,9%, овочі та баштанні – на 32,4%, яйця – на 33,3%. Проте середньодушове споживання фруктів, ягід, горіхів та винограду зменшилось на 20,0%, тобто в середньому на 0,4 кг. в місяць (рис. 3). Загалом, на основі отриманих результатів можна стверджувати, що сільське населення Волинської області харчується дещо краще від міського, оскільки енергетична цінність та поживність їх харчового раціону вагоміша. Проте

продовольче споживання міського населення характеризується вищою насиченістю більш цінних видів продуктів харчування, тому якість харчового раціону в них - вища.

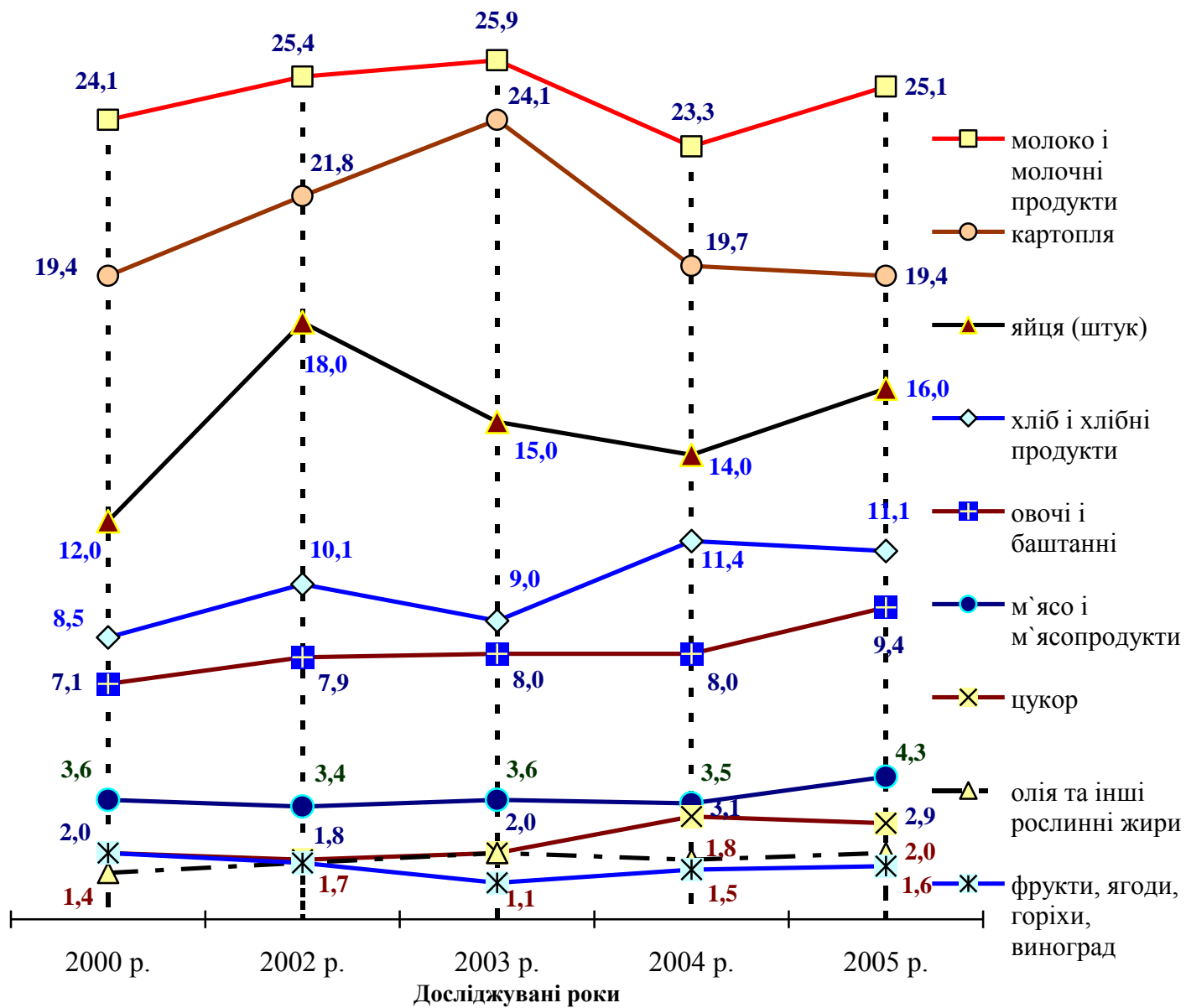

Рис. 3. Середньодушове споживання продуктів харчування в сільській місцевості Волинської області, в середньому за місяць, кг.

Вважаємо, що напрями подальшого розвитку особистих селянських господарств повинні диференціюватись, в значній мірі, залежно від чисельності працездатних осіб, що забезпечують його функціонування. Так, ОГ, діяльність яких забезпечують лише особи непрацездатного віку потребує розробки та впровадження системи прогресивних соціальних заходів; ОГ, що функціонують за рахунок діяльності невеликої чисельності осіб, що перебувають, переважно, у непрацездатному віці –

потребує заходів, спрямованих за забезпечення обсягів виробництва, достатніх для внутрішнього споживання. На нашу думку, особливої уваги заслуговує розробка дієвого механізму поступової, проте ефективною, трансформації особистих селянських господарств, у яких задіяно троє і більше осіб працездатного віку, у високотоварні форми господарювання із значною питомою вагою ринкової реалізації продукції.